

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ			
ПРИМЉЕНО	6. 4. 2009.		
ОПШ. ДЕЛ.	БРОЈ	С. ПРАВИЛ.	С. ПРАВ. ДОК.
02	1663		

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
ДЕКАНУ

РЕФЕРАТ КОМИСИЈЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИЗВЕШТАЈА
ЗА ИЗБОР АСИСТЕНТА
ЗА УЖУ ПРАВНО-ИСТОРИЈСКУ НАУЧНУ ОБЛАСТ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета у Нишу број 01-413/7-2009 од 12.02.2009. године, образована је Комисија за припрему извештаја за избор једног сарадника у звање асистент за ужу Правно-историјску научну област на правном факултету у Нишу, у саставу: проф. др Драган Николић, редовни професор Правног факултета у Нишу, проф. др Срђан Шаркић, редовни професор Правног факултета у Новом Саду и др Небојша Ранђеловић, ванредни професор Правног факултета у Нишу.

На конкурс, који је декан Правног факултета у Нишу објавила у Народним новинама 21.02.2009. године за избор у звање асистента за ужу Правно-историјску научну област благовремено се пријавило двоје кандидата и то:

1. Сунчица Ранђеловић, дипломирани социолог из Ниша и
2. мр Александар Ђорђевић, асистент-приправник Правног факултета у Нишу

ИЗВЕШТАЈ

I

Кандидаткиња Сунчица Ранђеловић је у својој непотпуној пријави приложила потврду о стеченом звању дипломирани социолог, као и уверење о савладаном програму стручног образовања и усавршавања за социјалног радника. Будући да кандидаткиња Сунчица Ранђеловић не испуњава законом и конкурсом предвиђен основни услов (да је дипломирани правник и магистар правних наука), њена пријава није разматрана.

II

Кандидат мр Александар Ђорђевић благовремено је поднео потпуну пријаву, на основу чега је Комисија сачинила следећи преглед о биографским подацима и дала мишљење о испуњености услова за избор једног сарадника у звање асистент за ужу Правно-историјску научну област на Правном факултету у Нишу:

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ И ПОДАЦИ О РАДУ И ПОСТИГНУТИМ РЕЗУЛТАТИМА КАНДИДАТА

Мр Александар Ђорђевић рођен је 7.6.1975. године у Нишу, где је завршио основну школу и гимназију. На Правном факултету у Нишу дипломирао је 21.12.1999. године са просечном оценом 9,69. Био је награђен као најбољи студент треће године Правног факултета у Нишу.

У радном односу на Правном факултету у Нишу је од 31.03.2000. године – најпре као истраживач-приправник, а од 19.01.2001. као асистент-приправник за предмет Општа правна историја. Последипломске студије Теоријско-историјског смера на Правном факултету у Нишу уписао је 22.05.2001. године. Методологију друштвених и правних наука положио је 28.06.2001. године. Семинарски рад из Опште правне историје "Институт самопомоћи у франачком, руском и српском праву" одбранио је 10.05.2002. године. Семинарски рад из Националне правне историје "Трагови старог српског права у Душановом законнику" одбранио је 18.02.2004. године. Усмени магистарски испит из одговарајућих предмета са групе положио је 16.06.2005. године. Кандидат мр Александар Ђорђевић одбранио је са одликом магистарску тезу "Постанак и развој судства код Словена" 16.01.2009. године на Правном факултету у Нишу.

Од школске 2001/2002. године мр Александар Ђорђевић је самостално изводио вежбе, колоквијуме и консултације, на предмету Општа правна историја као и друге активности предвиђене за радно место асистента-приправника, док по новоусвојеном наставном плану и програму Правног факултета у Нишу самостално изводи вежбе, колоквијуме и консултације из предмета Историја права и Велики правни системи. Дужност секретара Катедре обавља од 2001. године.

2. ПРЕГЛЕД НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА

1. Постанак и развој судства код Словена, Ниш 2008, магистарска теза.
2. Законски текстови старог и средњег века, Ниш 2002, (коаутор са проф. др Драганом Николићем), хрестоматија – практикум.
3. Институт самопомоћи у франачком, руском и српском праву, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш 2002, 390-424.
4. Старо српско право у судском поступку Душановог законика, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш 2003, 320-337.
5. Старо српско кривично право Душановог законика, Историјски архив града Ниша. Пешчаник, бр. 3, Ниш 2005, 119-129.
6. Карађорђево законик, Зборник радова са научног скупа "Србија 1804-2004", Ниш 2005, 461-468.
7. Породична задруга у српском средњовековном праву, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш 2006, 123-131.
8. Свод, присяга, соприсяжные и ордали в славянских источниках права, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш 2007, 158-170.

9. Доказно средство "свод" у судском поступку код Словена, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш 2008, 197-207.

3. ПРИКАЗ РАДОВА И МИШЉЕЊЕ О РЕЗУЛТАТИМА НАУЧНОГ И ИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА

Приликом разматрања конкурсног материјала, предмет анализе и оцене од стране Комисије били су магистарска теза и рад под бројем 9, објављен након последњег избора у звање асистент-приправник. Радови наведени под редним бројевима 2. до 8. били су предмет анализе приликом поновног избора у звање асистент-приправник.

3.1. Постанак и развој судства код Словена, Ниш 2008, магистарска теза

Магистарска теза "Постанак и развој судства код Словена" написана је на 146 страна компјутерски обрађеног текста. Структуру рада чине увод, пет глава, закључци и попис коришћених извора и литературе. У раду су значајки коришћени релевантни делови ускостручне литературе на српском и страним језицима (84 библиографске јединице), помоћна литература (12 библиографских јединица) и публикације са историјским и правноисторијским изворима (34 библиографске јединице). Рад има 413 напомена. Коришћењем упоредноисторијског метода, истраживањем је обухваћена правна историја Кијевске Русије, Бугарске, Чешке, Пољске и јужнословенских простора, од стварања првих органа државне власти до развијеног средњег века, а у неким сегментима и до XIX века.

У *Уводу* магистарске тезе аутор наводи основне разлоге који су га руководили да приступи избору теме, а који су утицали на постављање циљева истраживања и на структурирање самог рада. Истиче значај судске функције као првог обележја државне власти, као и тезу да се судска власт код свих словенских народа зачиње још у периоду родовско-племенских заједница. Кандидат подвлачи да се развој судске функције ка коначној судској (државној) власти, може пратити код готово свих индоевропских народа, а самим тим и код Словена. Правне установе словенског судства које се могу приметити или наслутити, по мишљењу аутора су последица некадашњег родовско-племенског, етничког, културног, територијалног и свеколиког јединства Словена. Аутор најављује да се његово истраживање првенствено заснива на анализи релевантних правноисторијских извора, као што су Закон судњи људем, Руска правда, Новгородска и Псковска судна грамота, повеље средњовековних српских владара, статуту приморских јужнословенских градова, Душанов законик, Елблоншка књига, Статути Казимира Великог, чешки средњовековни статуту, Рожмберска књига и други. Кандидат прецизира оквире и методологију истраживања, постављајући структуру и композицију рада.

Други део рада насловљен *Суђење на прелазу између родовско-племенске заједнице и ране државе* (глава прва), садржи општа разматрања о суђењу у најдревнијим временима, зачецима судства у првобитним заједницама, постанку судства код Словена, као и конкретну анализу трагова најстаријег судства у

словенским историјским изворима. Аутор истиче да су у најдревнијем периоду стране у спору у тзв. епохи самовлашћа, саме решавале своје сукобе сопственом снагом или уз помоћ сродника. Као остатак таквог понашања у изворима права препознају се облици самопомоћи који сведоче о давним временима и немоћи државних судских органа да успоставе жељени поредак у друштву. Такви скупови свих пуноправних саплеменика, који ће се током времена све више сужавати, биће носиоци првих покушаја успостављања мира у сродничким и територијалним заједницама. Први инструменти у очувању унутрашњег мира и стварању организације која ће обезбеђивати поштовање тек успостављене државне власти били су судови. Некадашње родовско-племенске старешине ради очувања власти и мира почињу да обављају судску функцију и у организованим државама. По речима А. Ђорђевића, реликт судских ингеренција тих првобитних власти одсликава управо општесловенски институт објективне солидарне одговорности колектива за дела својих чланова, који се препознаје у свим потоњим словенским правним системима. Аутор истиче да први инокосни органи власти оличени у кнезу, жупану, вожду или старости, представљају и прве судије у средњовековним словенским државама.

Трећи део рада под насловом *Организација судова код Словена* (глава друга), садржи разматрања о владаревом суду, патримонијалном судству, мешовитим судовима и аутономним облицима правосуђа код Источних, Западних и Јужних Словена. Специфичност феудалног државног уређења одсликава се и кроз веома сложен систем хијерархије и надлежности различитих судова – државних, парадржавних и наддржавних, који се препознају код Словена.

По речима аутора, владари раних држава врше две основне функције, функције врховног војсковође и врховног судије, без којих државна организација практично нити може настати нити постојати. Истиче да је читаво првобитно државно уређење произашло управо из судске функције владара, и тврди да је, у том смислу, правосуђе тада било први и основни инструмент очувања друштвеног мира и изградње државно-правног поретка.

Аутор указује да се у средњовековној Европи постепено стварао, а током времена и усталила лична зависност и везаност за земљу зависних људи (кметова) у односу на световне и црквене феудалне господаре. Он закључује да је такав однос утицао и на уређење средњовековних судова, тако да су феудалци у оквиру свог имунитета, уз наметање економских дажбина, добили и право суђења свим подвлашћеним становницима својих поседа. Приватно правосуђе, по његовим речима, припадало је цркви и световној властели, што се може пратити у свим словенским средњовековним државама.

Аутономно судство је, по речима аутора, у словенским државама имало лични и територијални карактер. Персонални принцип важења права, наслеђен из првобитне заједнице, разлог је за функционисање судова за посебне друштвене категорије у средњовековним државама, као што су странци и сеоско становништво. С друге стране, кандидат подвлачи да је антифеудални карактер трговачко-занатских центара у оквиру феудалних држава захтевао посебну правну регулативу. Ово се, по његовим речима, огледа и у аутономном судству појединих градова који су уживали изванредан вид самоуправе.

У последњој потцелини друге главе кандидат настоји да прикаже реформе словенских законодаваца у циљу обједињавања и централизације судске власти. Веома сложен и нефункционалан систем судских власти и инстанци, по аутору, условљен је феудалном раздробљеношћу, и заснован на привилегијама, једним делом наслеђеним из најдубље старине, а другим делом објективно преуређен и ограничен тадашњим схватањем државе. Овакав судски систем постао је велика сметња ојачалој централној власти у многим словенским државама средином XIV века. Тада су, готово истовремено, у Србији, Чешкој и Пољској донети законици који су тежили свеобухватним правосудним реформама.

У четвртом делу рада чији је наслов *Позивање на суд код Словена* (глава трећа), кандидат на основу текста релевантних словенских правноисторијских извора анализира позивање на суд – битну иницијалну процесноправну радњу која је у старијим правним системима замењивала и саму тужбу. У најдревнијем периоду, тужилац је без помоћи суда и његових органа сам позивао на суд и сопственом снагом приводио туженог ономе који је судио. У том периоду дозвољене самопомоћи, државна власт или је била тек у зачетку, или још увек није била довољно јака да би могла предузимати све оне процесне радње које ће у изграђенијој држави постати уобичајене. Процес израстања и све већег јачања државне власти условиће постепено стварање процесних института који ће првенствено служити стављању под контролу целокупног судског поступка. Као општесловенску установу аутор посебно издваја "пристава" који има огромну улогу у позивању странака на суд.

Најобимнији пети део рада носи наслов *Доказна средства у суђењу код Словена*. У њему аутор анализира доказна средства карактеристична за судски поступак словенских држава. Он овде посебно обрађује многе врсте рационалних и ирационалних доказних средстава: "свод", "лице", заклетву, саклетвенике, "божји суд", судски двобој, сведоке и исправе. На основу анализе свих истраживаних словенских законских текстова о процесноправном институту "свод", аутор закључује да се ради о особеној и оригиналној правној установи словенског права која порекло води још из најдревнијег периода. У предржавно доба, "свод" је постојао као вансудски, посебан начин за решавање спорова поводом крађе драгоцених покретних ствари, најчешће коња или стоке. Током времена, под утицајем јачања државне судске власти и ширења њених компетенција, "свод" израста у доказно средство које се изводило у присуству помоћних органа суда. Институт прасловенског права "лице" аутор проналази у бројним словенским правним изворима и под називима "облични тат", "поличное" и "изличив". Утврђује да су то само различити називи за непобитан доказ (corpus delicti), тј. за хватање на лицу места крадљивца или пак за саму спорну ствар. У готово свим раним словенским правним системима заклетва се редовно користила као доказно средство. Аутор их класификује на допунске заклетве тужиоца, очишћујуће заклетве туженог, заклетве саклетвеника, заклетве читаве заједнице, заклетве са помагачима и индивидуалне заклетве. Разликује и заклетве које су полагали представници државне и локалне судске власти непосредно пре почетка вршења своје функције, од заклетве као доказног средства уопште. Сваки од ових видова заклетве, аутор је успешно идентификовао у словенским правноисторијским изворима, указујући при том и на њихове особености у појединим епохама и на

појединим просторима. Саклетвеници су коришћени као доказ у поступку поводом убиства и других тешких кривичних дела. У овој магистарској тези показано је да је установа саклетвеника несумњиво била утемељена у обичајима првобитне заједнице, и да их треба посматрати одвојено од сведока, без обзира на колебљиву терминологију у словенским правним текстовима. Такозвани "божји суд" као део општесловенског правног наслеђа (правдање усијаним гвожђем, полагањем на воду и судским двобојем) аутор квалификује као имагинарна доказна средства којима се утврђивала формална, а не материјална истина. До њихове употребе долазило је када би сва друга, мање сурова и правно прецизнија доказна средства била исцрпљена. Будући да су ова доказна средства била позната у правним системима свих словенских народа, али их сви правноисторијски извори ближе не објашњавају у једнакој мери, аутор је у својим анализама највећу пажњу посветио Зборнику пољског обичајног права из средине XIII века, који је у том погледу најисцрпнији. Анализом норми словенског законодавства, аутор уочава три врсте сведока: сведок очевидац, "стариник" ("межник") и тзв. тајни сведок ("сок"). Најзад, аутор анализира исправе као доказно средство у словенском судству. Прави разлику између исправа чија се правоваљаност додатно потврђивала сведоцима или посебном гаранцијом и оних које су биле неприкосновен доказ, то јест за које није било потребно додатно доказивати њихову тачност и исправност. Кандидат долази до закључка да су се исправе користиле у споровима ради доказивања власништва на земљи, у наследном праву, код уговора о зајму, најму или остави, као и за доказивање других закључених правних послова, али само у економски развијенијим срединама.

Шести део рада посвећен је доношењу и извршењу пресуде (*Пресуда и њено извршење код Словена*, глава пета). У средњовековним словенским државама, поступак који се водио поводом неке кривице или пак спора друге врсте, по правилу се окончавао пресудом. Изузеци су били доношење пресуде пре оцене доказних средстава (тзв. пресуда због изостанка, најчешће туженог) и поступак по жалби незадовољне странке који је ретко вођен, будући да су одлуке свих судова по правилу тада биле коначне и извршне. Аутор уочава да се код извршења пресуде уопште наилазило је на бројне тешкоће. Извршни поступак дуго није имао карактер јавног и државног поступка, већ се о извршењу морала старати сама странка која је добила судски спор. Зато у словенским законским текстовима он налази доста трагова самопомоћи. Државни судови су се дуго ограничавали само на изрицање пресуде, док је заинтересована страна морала сопственим средствима да се или нагоди са противничком страном која је спор изгубила, или да је присили на извршење пресуде. Током времена, услед јачања државне и судске власти, и само извршење пресуде добило је јавноправни карактер и неопходну асистенцију помоћних судских органа.

Аутор у *Закључцима*, на прегледан и стручан начин, износи резултате својих истраживања и своди упоредноправна закључивања о институтима из судства код Словена. Закључци прате систематику појединих делова магистарске тезе и концизно су изложени у петнаест тематских целина. У сваком погледу, у закључцима су дати одговори на истраживачка питања постављана и обрађивана у централном делу магистарске тезе.

3.2. Доказно средство "свод" у судском поступку код Словена, **Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш 2008, 197-207.** У овом чланку кандидат истражује општесловенски и прасловенски карактер ове древне правне установе зване "свод". У правним споменицима древне Русије, Чешке, Пољске и Србије, у периоду од XI до XIV века, "свод" се помиње под истим називом као доказно средство. Ова установа, дакле, припада старинама словенског права. Њено порекло, по речима аутора, треба тражити још у родовско-племенској заједници Словена. "Свод" по правној природи представља комбинацију својинске тужбе и тужбе због крађе, специфичан је правни институт и по мишљењу кандидата заслужује посебну пажњу и као покушај реконструкције најстаријег словенског права.

На основу анализе свих објављених радова кандидата, може се приметити тенденција да се кандидат пре свега служи упоредноправним методом, као и да се продубљење бави историјом словенских права и разграничењем првобитног словенског права од далеко савршенијег римско-византијског правног система, што га препоручује за даља истраживања на пољу тих двеју правноисторијских области.

4. МИШЉЕЊЕ О НАСТАВНО-ПЕДАГОШКОМ РАДУ

Кандидат мр Александар Ђорђевић је током досадашњег ангажовања на Правном факултету у Нишу самостално изводећи вежбе и консултације из предмета Општа правна историја, одн. Историја права стекао значајно наставно-педагошко искуство. Отвореношћу ка примени различитих наставно-педагошких метода показао је да поседује дар да студентима приближи наставну материју и олакша им њено савладавање.

5. МИШЉЕЊЕ О ИСПУЊЕНОСТИ УСЛОВА ЗА ИЗБОР

Комисија је закључила да кандидат мр Александар Ђорђевић, с обзиром да је магистрирао у року и показао изузетан смисао за наставни рад, испуњава све законске (чл. 72 ст. 1. и 2. Закона о високом образовању) и статутарне (чл. 179. Статута Универзитета у Нишу и чл. 203. Статута Правног факултета у Нишу), материјалне и формалне услове за избор у звање асистента за ужу Правно-историјску научну област те је слободна да Већу поднесе следећи

ПРЕДЛОГ

Имајући у виду горе изнесене разлоге, Комисија за припрему извештаја за избор једног асистента за ужу Правно-историјску научну област има част и задовољство да Наставно-научном већу и декану Правног факултета Универзитета у Нишу предложи да се кандидат мр Александар Ђорђевић изабере за асистента за ужу Правно-историјску научну област на Правном факултету у Нишу.

У Нишу и Новом Саду 1.4.2009. год.

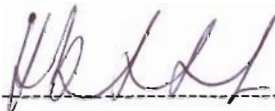
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

1. Др Драган Николић, редовни професор
Правног факултета у Нишу

2. Др Срђан Шаркић, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду

3. Др Небојша Ранђеловић, ванредни
професор Правног факултета у Нишу